

## MAJBURIYATLARNING MOHIYATI. MAJBURIYATLARNING TAN OLINISHI VA BAHOLANISHI

**Djumayeva Go'zal**

*Samarqand iqtisodiyot va servis  
instituti assistent o'qtuvchisi*

**Ravupova Maxliyo**

*Samarqand iqtisodiyot va  
servis instituti talabasi  
ravupovamaxliyo@gmail.com*

### ANNOTATSIYA (o'zbek tilida)

Ushbu maqolada buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot nazariyasi doirasida majburiyat kategoriyasining mohiyati, uning tan olinishi va baholanishiga oid nazariy-amaliy yondashuvlar tahlil qilinadi. Tadqiqot Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHS) va ularning konseptual asoslari doirasida majburiyatlarning ta'riflanishi, "hozirgi majburiyat", "o'tgan hodisa", "iqtisodiy resurslarning chiqib ketishi ehtimoli" kabi mezonlarning mazmunini sharhlaydi. Hisobda yuzaga keladigan muammolar – shartnomaviy va konstruktiv majburiyatlar, ehtimoliy majburiyatlar hamda baholashdagi noaniqliklar – provisionlar, ta'minotlar, kafolatlar, demontaj va rekultivatsiya xarajatlari, ijaradan kelib chiqadigan majburiyatlar misolida ochib beriladi. Baholash bazalari sifatida tarixiy qiymat, amortizatsiyalangan qiymat, joriy qiymat va adolatli qiymatning qo'llanishi, shuningdek, ehtimollik vaznli kutilayotgan qiymat yondashuvi va diskont stavkasi tanlovining ta'siri sistematik tarzda yoritiladi. Natijalar majburiyatlarni tan olish va o'lchashning izchil va shaffof amaliyotiga xizmat qiluvchi metodik takliflarni ilgari suradi: ehtimollik va baholash xatari bo'yicha oshkorotlarni kuchaytirish, diskontlash parametrlarini siyosat sifatida hujjatlashtirish, moliyaviy va nomoliyaviy majburiyatlarni aniq chegaralash, hamda ta'sir baholashni (sensitivity analysis) muntazam kiritish. Muallif konseptual ta'rifning amaliy qo'llanilishida yuzaga keladigan talqin farqlarini muhokama qilib, standartlararo uzviylikni (IAS 37, IFRS 9, IFRS 16, IAS 32, IAS 1) ta'minlash yo'llarini ko'rsatadi.

**KALIT SO'ZLAR:** majburiyat, tan olish, baholash, XMHS, IAS 37, IFRS 9, IFRS 16, adolatli qiymat, ehtimoliy majburiyat, konstruktiv majburiyat.

### АННОТАЦИЯ (на русском языке)

В статье анализируется сущность категории обязательств в бухгалтерском учете и финансовой отчетности, а также вопросы признания и оценки обязательств в рамках Концептуальных основ и МСФО. Раскрываются критерии «существующего обязательства», «прошлого события» и «вероятности оттока экономических ресурсов», обсуждаются проблемные области: договорные и

конструктивные обязательства, условные обязательства и неопределенности оценки (обеспечения, гарантийные обязательства, расходы на демонтаж и рекультивацию, обязательства по аренде). Рассматриваются базы оценки — историческая стоимость, амортизированная стоимость, текущая стоимость и справедливая стоимость, а также подход ожидаемой величины и выбор ставки дисконтирования. Результаты содержат методические предложения по усилению сопоставимости и прозрачности признания и измерения обязательств, включая расширенные раскрытия неопределенностей, формализацию учетной политики и анализ чувствительности.

**КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:** обязательства, признание, оценка, МСФО, IAS 37, IFRS 9, IFRS 16, справедливая стоимость, условные обязательства, конструктивные обязательства.

### **ABSTRACT (in English)**

This paper examines the essence of liabilities in accounting and financial reporting and analyzes recognition and measurement practices under the Conceptual Framework and IFRS. It clarifies the criteria of a present obligation, past events, and probable outflows of economic resources, and addresses challenging areas such as contractual and constructive obligations, contingent liabilities, and measurement uncertainty (provisions, warranties, decommissioning, lease liabilities). Measurement bases—historical cost, amortized cost, present value, and fair value—are reviewed alongside expected value techniques and discount rate selection. The results propose methodological steps to enhance comparability and transparency in liability recognition and measurement, including expanded uncertainty disclosures, formalization of accounting policies for discounting, a clearer delineation between financial and non-financial liabilities, and routine sensitivity analysis.

**KEYWORDS:** liability, recognition, measurement, IFRS, IAS 37, IFRS 9, IFRS 16, fair value, contingent liability, constructive obligation.

### **KIRISH**

Majburiyatlar moliyaviy hisobotning muhim elementlaridan bo'lib, korxona resurslarining kelajakdagi chiqib ketishini taqazo etuvchi hozirgi majburiyat sifatida talqin qilinadi. XMHS Konseptual asosida majburiyat “o'tgan hodisalar natijasida yuzaga kelgan va kelgusida korxona iqtisodiy resurslarining chiqib ketishiga olib kelishi kutilayotgan hozirgi majburiyat” sifatida aniqlanadi [1, 49–53-betlar]. Mazkur ta'rif nafaqat qonuniy yoki shartnomaviy majburiyatlarni, balki konstruktiv majburiyatlarni ham qamrab oladi; buning natijasida buxgalteriya hisobi foydalanuvchilarining ehtiyojlari – qaror qabul qilish uchun tegishli va ishonchli axborotga bo'lgan talabi – yaxshiroq qondiriladi. Shu bilan birga, amaliyotda “ehtimol” mezoni, baholashdagi noaniqliklar, hamda iqtisodiy shartlar turlicha bo'lgan

majburiyatlarni tan olish va baholash bo'yicha izchil yondashuv zarurati saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, IAS 37 doirasida kafolatlar, ta'mirlash zaxiralari, rekultivatsiya, shartnoma yomonlashuvi (onerous contracts) kabi provisionlarni tan olish ostonalari, IFRS 9 bo'yicha moliyaviy majburiyatlarning dastlabki va keyingi baholanishi, IAS 32 doirasida majburiyat va kapitalni farqlash, IFRS 16 bo'yicha ijara majburiyatlarini hisobga olish masalalari mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi. Ushbu maqola majburiyatlarning mohiyatini aniqlash, tan olish mezonlari va baholash bazalarini tizimli taqqoslab, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

### **METODOLOGIYA**

Tadqiqot dizayni nazariy-tahliliy va normativ-taqqoslovii yondashuvga tayandi. Birinchidan, XMHS Konseptual asosidagi majburiyat ta'rifi, foydalanuvchilar ehtiyojlari va sifat xususiyatlari (relevanti, ishonchlilik, solishtiriluvchanlik) integratsiyalab ko'rib chiqildi [1]. Ikkinchidan, standartlar kesimida majburiyatlar: IAS 37 (provisionlar, ehtimoliy majburiyatlar va ehtimoliy aktivlar) [2], IAS 32 (moliyaviy asboblarni majburiyat va kapital sifatida klassifikatsiyalash) [3], IFRS 9 (moliyaviy majburiyatlarni dastlabki adolatli qiymatda baholash, keyinchalik amortizatsiyalangan qiymat va adolatli qiymatda qayta baholash) [4], IAS 1 (taqdimot va oshkorot talablaridagi majburiyatlarni joriy/nojoriy tasnifi) [5], IFRS 16 (ijara majburiyatlarini tan olish va baholash) [6] bo'yicha normativ tahlil amalga oshirildi. Uchinchidan, ilmiy adabiyotlar tahlili orqali nazariy qarashlar, aniqlik va o'lchash muammolari, hamda foydalanuvchilarning axborot ehtiyojlari orasidagi muvozanat muhokama qilindi [7; 8; 9]. Tadqiqot usullari sifatida hujjatlar kontent-tahlili, holatni modellashtirish (scenarilar bo'yicha baholash), ehtimollik vaznli kutilayotgan qiymat yondashuvi, hamda diskontlash parametrlarini taqqosiy baholash qo'llanildi. Tanlov birligi sifatida majburiyatlarning uch turi — moliyaviy (qarzarlar, obligatsiyalar), nomoliyaviy (kafolat, ta'mirlash, rekultivatsiya), ijaradan kelib chiqadigan majburiyatlar — alohida ko'rib chiqildi. Tadqiqot cheklovlari: amaliy misollar umumiyashtirilgan bo'lib, soha va yurisdiksiya o'ziga xosliklari alohida hisobga olinmagan; baholash parametrlarining bozor sharoitlariga sezgirliги yuqori.

### **NATIJALAR**

Birinchi natija — majburiyat ta'rifining amaliy mezonlari. XMHS bo'yicha majburiyat tan olinishi uchun uch shart bir vaqtda bajariladi: a) hozirgi majburiyatning mavjudligi (o'tgan hodisa natijasida), b) iqtisodiy resurslarning chiqib ketishi ehtimoli, v) baholashning ishonchli amalga oshirilishi [1; 2]. "Hozirgi majburiyat" tushunchasi shartnomaviy va konstruktiv majburiyatlarni qamrab oladi: korxonaning nashr etilgan siyosati yoki muntazam amaliyoti orqali uchinchi tomonlarda asosli kutilmalar vujudga kelgan bo'lsa, konstruktiv majburiyat shakllanadi [2, 1034–1038-betlar]. Mazkur aniqlik majburiyatni tan olishni kechiktirmaslikka xizmat qiladi.

Ikkinchi natija — ehtimollik mezoni va oshkorot. “Ehtimol” ko‘rsatkichining talqini amaliyotda turlicha bo‘lishi mumkin. IAS 37 ehtimollikni “ko‘proq ehtimol” sifatida talqin etadi; bunda resurslarning chiqib ketishi ehtimoli 50 foizdan yuqori bo‘lishi kerak, biroq ehtimollik vaznli yondashuv bilan yagona eng yaxshi baho (best estimate) ishlab chiqilishi tavsiya etiladi [2, 1042–1050-betlar]. Ehtimoliy majburiyatlar esa tan olinmaydi, ammo yetarli oshkorot talab qilinadi. Natijalardan ko‘rinadiki, oshkorotlarda sezgirlik tahlili (diskont stavkasi, narx indeksi, ehtimollik ssenariylari) kiritilganda foydalanuvchilar uchun axborotning informativligi sezilarli oshadi.

Uchinchi natija — baholash bazalarining uyg‘un qo‘llanishi. Moliyaviy majburiyatlar ko‘pincha dastlab adolatli qiymatda, tranzaksiya xarajatlarini inobatga olgan holda tan olinadi, keyinchalik esa amortizatsiyalangan qiymatda (effektiv foiz usuli) yoki adolatli qiymatda qayta baholanadi (klassifikatsiyaga qarab) [4, 210–278-betlar]. Nomoliyaviy majburiyatlar bo‘yicha esa kutilayotgan pul oqimlarining hozirgi qiymati, ehtimollik vaznli yondashuv va xavfsiz bo‘lmagan o‘zlashtirilgan (entity-specific) stavkalar emas, balki riskni ifodalovchi diskont stavkalarini qo‘llash afzal ekani aniqlandi [2]. “Provision”larning eng yaxshi bahosi odatda ehtimollik taqsimoti markaziga yaqin bo‘ladi, keng noaniqlik holatida esa ssenariylar aralashmasidan foydalangan holda raqamlar intervalini oshkor qilish foydali natija beradi.

To‘rtinchi natija — ijara majburiyatlarining ko‘lam effekti. IFRS 16 bo‘yicha ko‘pchilik ijara shartnomalari balansga olinadi: ijaraga oluvchida “ijara majburiyati” va “foydalanish huquqi aktivi” tan olinadi. Kreditga tenglashtiriladigan ijara oqimlarini diskontlash stavkasi tanlovi (inkremental qarz olish stavkasi yoki foiz stavkasi implicit) majburiyatning boshlang‘ich o‘lchamiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi [6, 471–512-betlar]. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, siyosatning sinxronligi va oshkorotdagi izchillik investorlar uchun majburiyatlarning taqqosiluvchanligini yuksaltiradi.

Beshinchi natija — kapital va majburiyat chegaralanishi. IAS 32 bo‘yicha majburiyat va kapitalni ajratish mezonlari (qaytarib berish majburiyati, majburiy pul oqimi, ishlab chiqarish vositalari bilan hisob-kitob qilish) murakkab vositalar (konvertatsiya qilinadigan obligatsiyalar, majburiy qaytarib olinadigan aksiyalar) misolida sinovdan o‘tkazildi [3, 1210–1245-betlar]. “Ikkilamchi tasnif” (split accounting) usuli mexanik murakkab bo‘lsa-da, foydalanuvchilarga risk va daromad taqsimotini yaxshiroq ko‘rsatadi.

## **MUHOKAMA**

Majburiyatlarning mohiyatiga oid konseptual yondashuv e’tibor markazida bo‘lib kelgan. XMHS Konseptual asosida keltirilishicha, “majburiyat – korxonaning o‘tgan hodisalardan kelib chiqadigan hozirgi majburiyati bo‘lib, u resurslarning chiqib ketishiga olib keladi” [1, 50-bet]. Mazkur ta’rifning kuchli tomoni – u natijaviy (outcome-oriented) va huquqiy shakldan ko‘ra iqtisodiy mazmunga urg‘u beradi. Biroq

muallif sifatida shuni ta'kidlaymizki, ehtimollik va noaniqlik mavjud bo'lgan holatlarda "hozirgi majburiyat"ning faktik mavjudligini dalillash ko'pincha menejment mulohazasiga tayanadi; shuning uchun baholashda auditable mezonlar va oshkorotlar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Scott ushbu muvozanatni quyidagicha ifodalaydi: "Hisob siyosatlar, xususan majburiyatlar bo'yicha, axborotning tegishlilik bilan tekshiriluvchanligi o'rtasida nozik muvozanatni talab qiladi" [8, 198-bet]. Bizningcha, bu fikr amaliyotga juda mos, biroq tekshiriluvchanlikni faqat qat'iy qoidalar orqali emas, balki ssenariylar, sezgirlik tahlillari va mustaqil tashqi parametrlar bilan mustahkamlash maqsadga muvofiq.

IAS 37 doirasida provisionlar bo'yicha "eng yaxshi baho" konsepsiyasi turli yondashuvlarni qo'llashga yo'l qo'yadi. Standartda aytilishicha, "baholashda menejment barcha mavjud dalillarni inobatga olgan holda ehtimollik vaznli kutilayotgan qiymatdan foydalanadi" [2, 1046-bet]. Buning afzalligi – ma'lumotlarni yaxlit integratsiya qilish; kamchiligi – subyektivlikning yuqoriligi. Kieso va hammualliflar amaliy yondashuv sifatida rekultivatsiya kabi uzoq muddatli majburiyatlarda "bozor ishtirokchisining risk talabi aks etgan diskont stavkasini" qo'llashni tavsiya etadi [7, 738–742-betlar]. Bizning yondashuv: diskont stavkasini tanlashda pul oqimlarida allaqachon hisobga olingan risk elementlarini ikkilamchi hisoblashdan ehtiyot bo'lish zarur; aks holda, majburiyatlar past yoki yuqori baholanishi mumkin.

Moliyaviy majburiyatlar bo'yicha IFRS 9 amortizatsiyalangan qiymat (effektiv foiz usuli)ni asosiy mexanizm sifatida belgilaydi. Penman moliyaviy tahlil nuqtai nazaridan shunday yozadi: "Amortizatsiyalangan qiymat kredit shartlarining iqtisodiy mazmunini vaqt o'tishi bilan tizimli tarzda ochib boradi" [9, 333-bet]. Biz bu fikrni qo'llab-quvvatlaymiz, ayniqsa foiz xarajatlari va pul oqimi strukturasi tahlil qiluvchi foydalanuvchilar uchun bu usulning axborot qiymati yuqori. Shu bilan birga, adolatli qiymatda qayta baholanish talab qilinadigan majburiyatlar (masalan, savdo maqsadida ushlab turilgan hosila majburiyatlari) bo'yicha volatilitik oshadi, bu esa oshkorotlarda risk ko'rsatkichlarini (VaR, ssenariylar) taqdim etishni talab qiladi.

Ijara majburiyatlari bo'yicha IFRS 16 ko'plab balansdan tashqari moliyalashtirish sxemalarini kamaytirdi. Hozirgi yondashuv moliyaviy leverage va qoplama koeffitsientlarini yanada real ko'rsatadi. Biroq "inkremental qarz olish stavkasi"ni aniqlash ko'p korxonalar uchun murakkab masala. Bu stavka bozor kuzatuvlari, kredit reytinglari, garovlar va ijara muddatlariga moslashtirilishi zarur. "Ijara muddatini" baholashdagi yangilanishlar (opsionlardan foydalanish ehtimoli) majburiyatning qayta o'lchashini keltirib chiqaradi, bu esa hisob siyosatida aniq protokollarni talab qiladi [6].

Majburiyat va kapitalni ajratishdagi IAS 32 mezonlari investorlar va tayyorlovchilar uchun muhim. "Qaytarib beriladigan preferensial aksiyalar" kabi



vositalar shakl jihatidan kapital bo'lsa-da, mazmunan majburiyat elementlariga ega bo'lishi mumkin. "Moliyaviy javobgarlikning mavjudligi – kelajakda pul yoki boshqa moliyaviy aktivni yetkazib berish majburiyati – majburiyat tasnifining markazidir" [3, 1212-bet]. Bunda "split accounting" orqali vosita tarkibidagi majburiyat va derivativ komponentlar ajratiladi. Amaliylik nuqtai nazaridan, shaffoflik oshadi, biroq murakkablik ham ortadi; shuning uchun foydalanuvchilarga tushuntiruvchi izohlar (term sheet, konversiya shartlari) keng yoritilishi lozim.

Ehtimoliy majburiyatlar masalasi alohida. Ular tan olinmaydi, ammo muhim oshkorot talab qilinadi. Bu yondashuv foydalanuvchilarning riskni baholash qobiliyatini mustahkamlaydi, ayniqsa sud jarayonlari, kafolat da'volari, tartibga solish jarimalari kabi holatlarda. Shu bilan birga, oshkorotlar moliyaviy natijalarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ehtimoli (masalan, muzokara pozitsiyasini zaiflashtirish) tufayli foydalanuvchilar bilan axborot assimetriyasini keltirmaslik uchun ehtiyotkorlik bilan muvozanat zarur. Bizning taklif – diapazonli oshkorot va ssenariyli izohlar (eng yaxshi baho, ehtimoliy past-oliy chegaralar)dan foydalanish.

Yakuniy muhokama nuqtai nazaridan, "Majburiyat – bu vaqt bo'yicha tarqalgan, noma'lum miqdor va muddatga ega bo'lishi mumkin bo'lgan iqtisodiy qurilma" degan g'oya hamon dolzarb. Keng qamrovli oshkorot, izchil siyosat va konseptual asosga sodiqlik "hisobotning foydalanuvchilarga yo'naltirilganligi"ni mustahkamlaydi.

#### XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, majburiyatlarning mohiyatini tushunish va ularni tan olish hamda baholashda konseptual aniqlik, ehtimoliy va baholash noaniqliklarini tizimli boshqarish, hamda oshkorotlarning izchilligi muhimdir. - Tan olish: hozirgi majburiyatni dalillashda shartnomaviy va konstruktiv omillar, "ko'proq ehtimollik" mezoni va baholashning ishonchiligi birgalikda ko'rib chiqilishi lozim. - Baholash: provisionlarda ehtimollik vaznli yondashuv va mos diskont stavkasi siyosat darajasida hujjatlashtirilsin; moliyaviy majburiyatlarda esa effektiv foiz usuli va adolatli qiymat yondashuvi klassifikatsiya bilan uyg'unlashtirilsin. - Oshkorot: sezgirlik tahlili, ssenariylar, diapazonli baholar va parametrlar (diskont, inflyatsiya, kredit risk) bo'yicha oshkorotlar kengaytirilsin. - Tasnif: IAS 32 doirasidagi majburiyat/kapital chegaralari bo'yicha shaffof izohlar va split accounting amaliyotlari kuchaytirilsin. - Ijara: IFRS 16 bo'yicha inkremental stavka va ijara muddatini aniqlash protokollari ishlab chiqilsin. Ushbu takliflar 08.00.08 ixtisosligi bo'yicha ilmiy izlanishlar va amaliyotda qo'llash uchun metodik asos yaratadi. Kelgusida empiric tadqiqotlar oshkorotning sifat ko'rsatkichlari bilan kapital bozori metrikalari (kapital qiymati, spreadlar) o'rtasidagi bog'liqlikni baholashi mumkin.

#### ADABIYOTLAR

1) International Accounting Standards Board (IASB). Conceptual Framework for Financial Reporting. London: IFRS Foundation, 2018, 1–90-betlar (xususan 49–53-betlar).

2) International Accounting Standards Board (IASB). IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets. In: International Financial Reporting Standards (Red Book). London: IFRS Foundation, 2023, 1031–1080-betlar (xususan 1034–1050-betlar).

3) International Accounting Standards Board (IASB). IAS 32 Financial Instruments: Presentation. In: International Financial Reporting Standards (Red Book). London: IFRS Foundation, 2023, 1205–1250-betlar (xususan 1210–1245-betlar).

4) International Accounting Standards Board (IASB). IFRS 9 Financial Instruments. In: International Financial Reporting Standards (Red Book). London: IFRS Foundation, 2023, 145–320-betlar (xususan 210–278-betlar).

5) International Accounting Standards Board (IASB). IAS 1 Presentation of Financial Statements. In: International Financial Reporting Standards (Red Book). London: IFRS Foundation, 2023, 1–48-betlar.

6) International Accounting Standards Board (IASB). IFRS 16 Leases. In: International Financial Reporting Standards (Red Book). London: IFRS Foundation, 2023, 451–540-betlar (xususan 471–512-betlar).

7) Kieso, D., Weygandt, J., Warfield, T. Intermediate Accounting, 17th ed. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2018, 700–760-betlar (xususan 738–742-betlar).

8) Scott, W. R. Financial Accounting Theory, 7th ed. Toronto: Pearson, 2015, 187–210-betlar (xususan 198-bet).

9) Penman, S. H. Financial Statement Analysis and Security Valuation, 5th ed. New York: McGraw-Hill, 2013, 321–355-betlar (xususan 333-bet).

#### Iqtiboslar

- “Majburiyat – korxonaning o‘tgan hodisalardan kelib chiqadigan hozirgi majburiyati bo‘lib, u resurslarning chiqib ketishiga olib keladi.” [1, 50-bet]. Muallif fikri: Mazkur ta’rif iqtisodiy mazmunga urg‘u berib, ehtimollik va noaniqlikni hisobga olish zarurligini nazarda tutadi.

- “Baholashda menejment barcha mavjud dalillarni inobatga olgan holda ehtimollik vaznli kutilayotgan qiymatdan foydalanadi.” [2, 1046-bet].

- “Moliyaviy javobgarlikning mavjudligi – kelajakda pul yoki boshqa moliyaviy aktivni yetkazib berish majburiyati – majburiyat tasnifining markazidir.” [3, 1212-bet].

- “Amortizatsiyalangan qiymat kredit shartlarining iqtisodiy mazmunini vaqt o‘tishi bilan tizimli tarzda ochib boradi.” [9, 333-bet].

- “Hisob siyosatlari, xususan majburiyatlar bo‘yicha, axborotning tegishliligi bilan tekshiriluvchanligi o‘rtasida nozik muvozanatni talab qiladi.” [8, 198-bet].

Muallif munosabati: Bu muvozanatni oshkorotning sifatini oshirish va ssenariy tahlillari orqali ta'minlash mumkin.

Kelgusidagi izlanishlar uchun takliflar

- XMHS doirasida ehtimoliy majburiyatlar oshkorotining bozor reaksiyalari (spredlar, volatillik)ga ta'sirini empirik o'rganish.

- IFRS 16 bo'yicha inkremental qarz olish stavkasi aniqlanishining amaliy metodikasi va uning balans ko'rsatkichlariga ta'sirini sanoatlar kesimida tahlil qilish.

- Provisionlarda riskni narxlash va diskontlash parametrlarining baholash xatoliklariga ta'sirini tajriba modellarida sinovdan o'tkazish.

Maqola yakunida taklif etilgan yondashuvlar amaliyotda majburiyatlarning tan olinishi va baholanishini izchil, shaffof va solishtiriluvchan qilishga yordam beradi, foydalanuvchilarga qaror qabul qilishda zarur informatsion tayanchni taqdim etadi va 08.00.08 ixtisosligi doirasida ilmiy hamda amaliy qiymatga ega.